

TÜM YÖNLERİ ile ASGARI GEÇİM İNDİRİMİ

*COST OF LIVING ALLOWANCE WITH ALL
ITS ASPECTS*

Necmettin GÜNDÜZ^(*)

ÖZ

5615 sayılı Kanun'la ücretlilerde vergi indirimine son verilerek aynı Kanun'un 32. maddesi ile 01.01.2008 tarihinden itibaren elde edilecek ücret gelirlerine uygulanmak üzere asgari geçim indirimi müessesesi getirilmiştir. Asgari geçim indirimi uygulaması kaynaklarına göre gelirler sahiplerinin değişik ödeme gücüne sahip oldukları varsayımına dayanan ayırma kuramının bir ürünü olup, kişilerin bir miktar gelirinin vergi dışı bırakılmasını amaçlamaktadır. Asgari geçim indirimi uygulaması, Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu ve çağdaş vergi kanunlarının çoğunda yer alan ve mükellefin medeni halini de vergileme yönünden dikkate alan bir sistem olarak halen uygulanmaya devam etmektedir. Bu çalışmamızda, 01.01.2008 tarihinden itibaren ülkemizde uygulanmaya başlanan asgari geçim indirimi uygulamasının vergi ve muhasebe boyutu üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Asgari geçim indirimi, ücretli, asgari ücret, gerçək usul, bordro

ABSTRACT

Tax deduction of wage earners was abolished by the Law no. 5615; instead, cost of living allowance has been brought to be applied to wages derived as of 01 January 2008, by virtue of Article 32 of the same law. Cost of living allowance is a result of the separation theory which is based on the hypothesis that income earners have different levels of payment power depending on their income resources. The implementation of cost of living allowance which takes into consideration civil conditions of taxpayers has still been applied by most of tax jurisdictions that are modern and consistent with the Acquis

^(*) Vergi Müfettişi

Communaire. This study, hence, scrutinises the implementation of cost of living allowance being effective as of 01 January 2008 from both taxation and accounting aspects.

Key Words: Cost of living allowance, wage earner, minimum wage, real method, payroll

1- GİRİŞ

Türk vergi sistemine 5615 sayılı Kanun ile dahil edilen ve 01.01.2008 tarihinden itibaren ülkemizde uygulanmaya başlanan asgari geçim indirimi, yalnızca gerçek usulde vergilendirilen ücretlilerin yararlanabildiği bir uygulama olup, ücretlinin elde ettiği toplam gelirden kendisinin ve ailesinin asgari geçim düzeyini sağlayacak bir bölümünün vergi dışı bırakılmasını amaçlamaktadır.

Buna göre gerçek usulde vergilendirilen bir ücretlinin asgari geçim indirimi tutarı; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının; kendisi için % 50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için % 10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için % 7,5 diğer çocuklar için % 5'i olarak hesaplayacağı tutarın aynı kanununun 103. maddesindeki gelir vergisi tarifelinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunacaktır. Yıl içerisinde asgari ücret tutarında meydana gelen değişiklikler bu hesaplamada dikkate alınmayacaktır. Söz konusu hesaplama medeni durumları aynı olmak koşuluyla tüm ücretlilerde aynı şekilde uygulanacağı için ücretliler arasındaki ücret farkını gözetmemektedir.

Asgari geçim indirimi beyan esasına dayanan bir uygulama olup, ücretlinin medeni durumu ile eş ve çocuklarına ilişkin beyanları uygulama açısından yeterlidir. Bu uygulamadan yararlanılması için başka herhangi bir araştırmanın yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Ücretliler, medeni durumları ve çocuk sayıları ile eşinin iş ve gelir durumu hakkındaki beyanlarını 265 No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ekinde yer alan "Aile Durumu Bildirimi" ile işverenlerine beyan edeceklerdir. Eşlerin her ikisinin de ücretli olması halinde çocuklar yalnızca sosyal güvenlik yönünden tabi oldukları eşin bildirimine dahil edilecektir. Bildirimde bulunmayan ücretli ihtiyari olarak sistemden yararlanmama hakkını kullanmış kabul edilecektir. Yine eksik bildirimde bulunan (örneğin eşi ve çocuklarına ilişkin bilgi vermemesi durumunda eksik bildirimde bulunmuş sayılır) ücretlinin de söz konusu eksiklikleri sonradan bildirecek hak iddia etmesi mümkün değildir. İşverenler tarafından Aile Durumu Bildirimi dışında ücretlilerden nüfus kayıt örneği vb. belgeler talep edilmeyecektir. Ancak, işverenler sorumluluklarını göz önünde bulundurarak şüpheli durumlarda gerekli belgeleri de talep edebilirler. Ücretlinin medeni durumu ve çocuk sayısı ile eşinin iş ve gelir durumu herhangi bir değişiklik olması halinde (evlenme, boşanma, ölüm, doğum vb.) bu değişiklikleri işverene bir ay içerisinde bildirecektir. Asgari geçim indirimi oranını etkileyen değişiklikler, söz konusu değişikliğin işverene bildirildiği tarih itibarıyla uygulanacaktır. Ücretlinin bu konularda yanıltıcı beyanda bulunmak suretiyle, haksız olarak asgari geçim indiriminden yararlanması dolayısıyla daha az vergi ödemesi halinde, haksız olarak yararlanan tutarlar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu gereğince ücretliden cezalı olarak tahsil edilecektir.

2- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNDEN YARARLANABİLECEK ve YARARLANAMAYACAK OLANLAR

Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrasında asgari geçim indirimi uygulamasından

ücretleri gerçek usulde vergilendirilen gerçek kişilerin yararlanabilecekleri hüküm altına alınmıştır. Anlaşılacağı üzere bu sistemden gerçek usulde vergilenmiş ücret geliri olan tam mükellef gerçek kişiler yararlanacaktır. Tam mükellef gerçek kişinin Türk veya yabancı uyruklu olmasının bir önemi bulunmamaktadır.¹ Buna göre asgari geçim indirimi uygulamasından;

- Ücretleri tevkif suretiyle vergilendirilen tam mükellef kişiler,
- Tevkifata tabi tutulmamış ücret gelirlerini yıllık beyanname ile bildirenler
- Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. maddesi kapsamında ücret kapsamında değerlendirilen ücret geliri elde edenler (Örneğin; yönetim ve denetim kurulları başkanı ve üyeleriyle tasfiye memurları, kendilerine bu sıfatları dolayısıyla ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler nedeniyle ücret geliri elde etmiş sayılır.),
- Yabancı uyruklu olup da Türkiye'de tam mükellefiyet esasında elde ettikleri ücret gelirleri tevkif suretiyle vergilendirilenler, yararlanabilecektir.

Emeklilerin ücretli olarak çalışmaya başlaması durumunda, hizmetleri karşılığı elde edecekleri ücret gerçek usulde vergilendirileceği için bu kişilerin asgari geçim indiriminden faydalanmaları mümkün bulunmaktadır. Nitekim gerçek usulde vergilendirilecek ücretin emekli tarafından elde edilmesi durumunda sadece Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kesilen sigorta priminin adının değişerek, sosyal güvenlik destekleme primi adını alacaktır.

Asgari geçim indirimi uygulamasından yalnızca ücretleri gerçek usulde vergilendirilen gerçek kişiler yararlanabileceğinden Gelir Vergisi Kanunu'nun 64. maddesi kapsamında ücretleri diğer ücret kapsamında vergilendirilen hizmet erbabı asgari geçim indiriminden yararlanamayacaktır. Yine 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu, 4490 Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu, 4691 Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu vb. kanunlar uyarınca ücretlerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmayanlarda asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanamayacaktır. Belirtilen kanunlar uyarınca asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanılamamasının nedeni; ifade edilen kanun nedeniyle (ücretin gelir vergisinden istisna veya muaf tutulmuş olması veya vergi indirimleri nedeniyle) vergi matrahının doğmaması ve bu nedenle ücret gelirinden gelir vergisi kesintisi yapılamamasıdır. Yine dar mükellefiyet kapsamında ücret geliri elde edenler ve ücret geliri elde etmeyen diğer gerçek kişilerde asgari geçim indiriminden yararlanamayacaklardır.

3- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ UYGULAMASINDA ÜCRETLİNİN MEDENİ DURUMU ve AİLE DURUMUNA İLİŞKİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Ücretlinin hesaplanan gelir vergisi üzerinden yapılan vergi indirimi² olarak ifade edebileceğimiz asgari geçim indiriminin hesaplanması sırasında, ücretlinin medeni durumu ve aile bilgileri değerlendirilirken konuyla ilgili yasal düzenlemelerin tam olarak neyi ifade ettiğinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Böylece asgari geçim indirimine ilişkin uygulamalar daha sağlıklı biçimde yürütülecektir. Bu kap-

¹ TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-I", *E-Yaklaşım*, 2011, Mayıs 2011, Sayı.221

² Asgari geçim indirimi tutarlarının alınmaktan vazgeçilen vergi tutarı olduğu için ücret olarak değerlendirilemeyecektir. Bu nedenle gerek 6183 sayılı Kanun, gerekse de 2004 sayılı Kanun gereğince maaşlar ve her nevi ücretlerin en az 1/4'ü hacze konu olabilmekte iken asgari geçim indirimi tutarının haczedilmesi mümkün değildir.

samda aşağıda sayılan özellikli hususların asgari geçim indirimi hesaplamalarında dikkate alınması gerekmektedir.

- Asgari geçim indirimi uygulaması ücret geliri elde eden aile fertlerinden her biri için ayrı ayrı, çocuklar için eşlerden yalnızca birisinin gelirin e uygulanacaktır. Aynı zamanda birden fazla işveren e ücret alınması halinde, asgari geçim indirimi uygulaması, en yüksek ücretin elde edildiği işveren e tarafından gerçekleştirilecektir. Ücretliler medeni durumu ve çocuk sayısı hakkında bildirimlerini, en yüksek ücret geliri elde ettikleri işverene vererek uygulamanın ilgili işverence yerine getirilmesini sağlayacaklardır. En yüksek ücretin hangi işverenden alınacağına belli olmaması halinde, ücretli indirimden yararlanacağı işvereni kendisi belirleyecektir. Ücretlinin, diğer işverenler kanalıyla ayrıca asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanması mümkün değildir. Eşlerin her ikisinin de ücretli olması halinde çocuklar yalnızca sosyal güvenlik yönünden tabi oldukları eşin bildirimine dahil edilecektir. Ancak, sosyal güvenlik yönünden ücretli olmayan eş e tabi olan çocukların, diğer ücretli eş tarafından asgari geçim indirimi uygulamasında dikkate alınması mümkün bulunmaktadır.
- Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eş" ibaresinden, aralarında yasal evlilik bağı bulunan ve gelir elde etme amacıyla faaliyette bulunmayan eşin anlaşılması gerekmektedir. Bu kapsamda, münhasıran emekli maaşı alanlar da çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eş olarak kabul edilerek hesaplama e dahil edileceklerdir. Söz konusu kanun maddesinde yasal evlilik bağına nın hangi yasaya göre olması gerektiği belirtilmediği için, yasal olmak şartıyla yabancı ülke yasalarına göre evlenen tam mükellef ücretlinin eş ve çocukları dikkate alınarak asgari geçim indirimi hesaplaması yapılabilecektir. Diğer taraftan Gelir Vergisi Kanunu'nun 23. maddesinin 14. bendi kapsamında ücret geliri elde eden eşin, ücretinden gelir vergisi kesintisi yapılmadığından kendi ücreti üzerinden asgari geçim indiriminden yararlanamayacaktır. Diğer taraftan bu durum eşin çalıştığı gerçeğini değiştirmediği için diğer ücretli eşin vereceği bildirimde, 23. maddenin 14. bendine göre ücret geliri elde eden eş çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eş olarak dikkate alınamayacaktır.
- Asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanmaya başladıktan sonra çeşitli sebeplerle ücretsiz izne ayrılan bir ücretlinin, ücretsiz izne ayrıldıktan sonra artık ücret geliri elde etmesi söz konusu olmadığından, asgari geçim indirimi uygulanması mümkün değildir. Örneğin, hizmet erbabının doğum nedeniyle izne ayrılması durumunda ücrete hak kazandığı doğum izni süresince asgari geçim indiriminden yararlanmasında bir engel bulunmamaktadır. Aynı hizmet erbabının ücretli izinleri tükendikten sonra ücretsiz izne ayrılması halinde ise, ücretsiz izin süresince ücret geliri elde edemeyecektir. Bu durumda üzerinden gelir vergisi kesintisi yapılacak bir ücret geliri olmadığı içinde, asgari geçim indiriminden yararlanamayacaktır. Ancak, ücretsiz izne ayrılan çalışanın ücret geliri elde eden bir eşinin olması durumunda, bu eşin ücretsiz izinde olan eşini işverene bildirmesi durumunda, eşinin asgari geçim indirimi tutarının hesabında %10 oranında dikkate alınmasına engel bir durum yoktur. Diğer taraftan, ücretsiz izine ayrılan personelin, izninin bitmesi ve işyerinde çalışmaya başlaması durumunda, diğer eşin yeniden işvereni haberdar ederek, eşinden dolayı asgari geçim indiriminden yararlanmayı bırakması gerekmektedir. Zira, artık kendisi ücret geliri elde ettiğinden sistemden kendisi yararlanacaktır.

- Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrasında geçen çocuk ibaresinden mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan 18 yaşını veya tahsilde³ olup 25 yaşını doldurmamış çocukların anlaşılması gerekmektedir. Tanımda geçen "mükellefle birlikte oturan çocuk" ibaresi, anılan yükümlülüğün fiilen yerine getirildiği hali ifade etmektedir. Bu kapsama mükellefin birlikte oturmak koşulu ile evlatlığı dahil çocukları ile ana veya babasını kaybetmiş torunlardan mükellefle birlikte oturanlar⁴ girecektir. Ancak mükellefin birlikte oturduğu torununun asgari geçim indirimi hesaplamasında dikkate alınabilmesi için, torunun hem ana hem de babasının ölmüş olması nedeniyle vasi olarak atanması gerekmektedir. Torunun hem ana hem de babasının gaipliğine karar verilmesi veya velayet hakkının mahkeme kararıyla her ikisinden de kaldırılmış olması nedeniyle mükellefin vasi olarak atanması hallerinde ise asgari geçim indirimi hesaplamasında torun dikkate alınamayacaktır. Şüphesiz ki bu durum vergide adalet ilkesine aykırıdır.

Tanımda yer alan "mükellef tarafından bakılan çocuk" ibaresi ise, parantez içindeki "nafaka verilenler" ibaresinden de anlaşılacağı üzere, anılan yükümlülüğün nafaka verilerek yerine getirildiği hali ifade etmektedir. Böyle bir durumda boşanmış eşlerden mahkeme kararına göre nafaka vermekle yükümlü bulunan, çocukları beyan ederek asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanacaktır. Boşanma sonucu eşlerden biri nafaka verme yükümlülüğü altına girmiş ise çocuğun velayetine sahip eşin asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanma hakkı bulunmamaktadır. Hatta nafaka veren eşin emekli olması veya ücret geliri elde etmemesi halinde bile diğer eş çocukları beyan edemeyecek ve asgari geçim indiriminden faydalanamayacaktır. Söz konusu husus Gelir İdaresi Başkanlığı'nın vermiş olduğu bir özalgede de ortaya konulmuştur.⁵ Ancak, boşanan eşlerde mahkeme kararına göre nafakaya hükmedilen bir durumun olmaması durumunda, çocuğun velayetini alan eş, sosyal güvenlik yönünden de kendisine bağlı olan çocuktan dolayı sistemden yararlanabilecektir.

Diğer taraftan boşanmış eşlerden mahkeme kararına göre nafaka vermekle yükümlü bulunan ücretli tarafından çocukların beyan edileceği belirtilmişken, kanun hükmünde ana ve babanın evli olmaması durumuna yer verilmemiştir. Evlilik dışında doğan çocuklar ile babaları arasında soybağı kurulduğunda, çocuğa fiilen bakmayan baba, bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğünü nafaka ödeyerek yerine getirecektir. Ancak kanunda nafakası verilen çocuklar için mükellefe asgari geçim indirimi hakkı anne ve baba evli ise tanınmış; anne ve babanın evli olmaması halinde ise tanınmamıştır. Bu nedenle evlilik dışı çocuklar nedeniyle nafaka veren babanın asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanması mümkün bulunmamaktadır. Vergilemede adalet ilkesine aykırı bu durumun da hesaplamada dikkate alınması gerekmektedir.

- Mükellefle birlikte oturan ve mükellef tarafından bakılan 18 yaşından küçük çocuğun veya 25 yaşından küçük tahsilde olan çocuğun ücretli olarak çalışmaya başlaması durumunda ücret geliri elde etmeye başlayacakları için asgari geçim indirimi uygulamasından kendi adlarına yararlan-

³ Tahsil kavramından 1739 ve 625 Sayılı Kanunlar ile 2547 Sayılı Kanuna kapsamında verilen örgün kapsamında verilen örgün eğitimin anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle, ilköğretim, lise ve üniversite'ye devam eden çocuklar tahsilde olan çocuk kabul edilmelidir. Bunun dışında özel kurslara (Bilgisayar, muhasebe ve yabancı dil kursu gibi), devam eden çocukların tahsilde olan çocuklar kabul edilmesi mümkün değildir. Ancak, açık öğretim (açık lise ve üniversite) kurumlarına devam edenler ile askeri okullara devam edenlerin de tahsilde olan çocuklar olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

⁴ Çocukların kız veya erkek olmasının; evli veya bekar olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

⁵ Gelir İdaresi Başkanlığı'nın, 07.02.2008 tarih ve 12662 sayılı Özalgesi.

caklardır. Bu nedenle ana veya baba, çalışan bu çocuklar için çocukların çalışmaya başladıkları tarihten itibaren asgari geçim indiriminden yararlanamayacaklardır.

- Emekli olan veya vefat eden kişinin eşi gerçek usulde ücret geliri elde ediyor ise asgari geçim indirimini hesaplamasında sosyal güvenlik yönünden eşine bağlı çocukları da beyan edebilecektir. Gelir İdaresi Başkanlığı'nca verilen bir özelgede⁶ söz konusu hususa paralel ifadelere yer verilmiştir. Gerçek usulde vergilendirilen ücretli eşinin emekli olması veya vefat etmesi durumunda, emeklilik veya vefat tarihinden itibaren bir ay içinde işverenine bildirimde bulunacak ve artık çocuklar nedeniyle kendi ücret geliri üzerinden asgari geçim indiriminden yararlanacaktır.

4- TEVKİF SURETİYLE VERGİLENDİRİLEN ÜCRETLERDE ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNİN HESAPLANMASI ve MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Asgari geçim indirimi, ücretin elde edildiği takvim yılı başında belirlenen 16 yaşından büyük işçiler⁷ için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarına (2013 yılı için 11.743,20- TL, 2014 yılı için 12.850,00-TL'dir);

- Mükellefin kendisi için % 50'si,
- Çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için % 10'u,
- Çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere ilk iki çocuk için % 7,5'i,
- Diğer çocuklar için % 5'i,

olmak üzere ücretlinin şahsi ve medeni durumu dikkat alınarak hesaplanan indirim oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutarın, Gelir Vergisi Kanununun 103'üncü maddesinde yer alan gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranla çarpılması sonucu bulunacak indirim tutarının 1/12'sinin aylık olarak hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilmesi suretiyle bulunacaktır. Dolayısıyla hesaplama şu şekilde yapılacaktır:

$$\text{Asgari Geçim İndirimi Yıllık Tutarı} = (\text{Asgari Ücretin Yıllık Tutarı} \times \text{Asgari Geçim İndirimi}) \times \%15$$

$$\text{Asgari Geçim İndirimi Aylık Tutarı} = \text{Asgari Ücretin Yıllık Tutarı} / 12$$

Asgari geçim indirimi aylık olarak hesaplanmakla birlikte ücret gelirinin kıst dönemde elde edilmesi halinde, ay kesirleri tam ay sayılmak suretiyle bu süreye isabet eden indirim tutarları esas alınacaktır. Ancak, kıst dönem için ödenecek asgari geçim indirimi tutarı, kıst dönem için elde edilen ücret tutarı üzerinden hesaplanan gelir vergisi tutarını aşamayacaktır. Buraya kadar yapılan açıklamalar ışığında asgari geçim indirimini bir örnek üzerinde somutlaştırmamızın uygulamanın daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını düşünmekteyiz.

Örnek:

Aylık brüt 3.500,00-TL ücret alan işçi (X)'in çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ile dört çocuğu bulunmaktadır. İşçi (X)'in 2014 yılının Ocak ayında yararlanabileceği asgari geçim indirimi tutarı şu şekilde hesaplanacaktır:

⁶ Gelir İdaresi Başkanlığı'nın, 11.12.2007 tarih ve 109695 sayılı Özelgesi.

⁷ 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 39. Maddesini yasal dayanak alarak kurulan Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun 31.12.2013 tarih ve 2013/1 Sayılı kararı ile 16 yaş altı ve 16 yaş üstü sınırı 01.01.2014 tarihi itibarı ile son verildiği için bu ifade yerine sadece işçi ifadesinin yasa metninde bulunması daha doğru olacaktır.

Asgari Ücretlinin Yıllık Brüt Tutarı(1071,50 x 12)	12.852,00
Mükellefin Asgari Geçim İndirim Tutarı	0,85
Mükellefin kendisi için %50	
Mükellefin eşi için %10	
Mükellefin Çocukları için %25 ⁸	
Asgari Geçim İndirimine Esas Tutar(12.852,00 x0,85)	10.924,20
Asgari Geçim İndirimi Yıllık Tutarı (10.924,20*0,15)	1.638,63
Asgari Geçim İndirimi Aylık Tutarı (1.638,63/12)	136,55

Yukarıda yer alan asgari geçim indirimi dikkate alınarak hazırlanan İşçi (X)'in 2014 yılı ocak ayı ücret bordrosu aşağıda yer alan tabloda gösterilmiştir:

2014 Ocak Dönemi Bordrosu		
Sıra No	(X) İşçisinin	Tutar(TL)
1	İşçinin Ocak ayında aldığı Brüt Ücret:	3.500,00
2	SSK işçi payı(Brüt ücret x %14)	490,00
3	İşsizlik sigortası işçi payı(Brüt ücret x %1)	35,00
4	Gelir vergisi matrahı [Brüt ücret - (SSK işçi payı + İşsizlik sigortası işçi payı)]	2.975,00
5	Gelir vergisi(Gelir vergisi matrahı x %15)	446,25
6	Asgari Geçim İndirimi	136,55
7	Ödenecek Gelir Vergisi (Gelir vergisi - Asgari geçim indirimi)	309,70
8	Damga vergisi(Brüt ücret x %07,59 ⁹)	26,56
9	Kesintiler Toplamı (2+3+7+8)	861,26
10	Net Ücret(Brüt Ücret-Kesintiler Toplamı)	2.638,74
11	SSK işveren payı(Brüt ücret x %[20,5 + (tehlike sınıfı / 2)])	752,50
12	İşsizlik sigortası işveren payı(Brüt ücret x %2)	70,00

⁸ İlk iki çocuk için ayrı ayrı %7,5;diğer çocuklar için %5 olduğundan toplam %25'tir.

⁹ 30 Aralık 2013 tarihli ve 28867 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 57 Seri No.lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği ile 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren Çalışanların ücret, maaş, ikramiye gibi gelirlere binde 7,59 olarak Damga Vergisi Kesilecektir.

31.01.2014

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	4.322,50
- Brüt Ücret	3.500,00
- İşsizlik Sigortası İşveren Payı	70,00
-SSK Primi İşveren Payı	752,50
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	472,81
- Ödenecek Gelir Vergisi Kesintisi	446,25
- Ödenecek Damga Vergisi	26,56
361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	1.347,50
- Ödenecek SSK Primi İşçi Payı	490,00
- Ödenecek İşsizlik Sigortası İşçi Payı	35,00
- Ödenecek SSK Primi İşveren Payı	752,50
- Ödenecek İşsizlik Sigortası İşveren Payı	70,00
335 PERSONELE BORÇLAR	2.502,19
-İşçi (X)'in Ocak 2014 ücret bordrosu gereği	

31.01.2014

360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	136,55
- Ödenecek Gelir Vergisi Kesintisi	
335 PERSONELE BORÇLAR	136,55
-Melih Güngör	

Aylık asgari geçim indirimi tutarının, çalışanın adına işletme tarafından stopaj yoluyla kesilen vergiden mahsubu nedeniyle

Şubat ayı içerisinde de işçi (X)'e net ücreti ile asgari geçim indirimi tutarı nakit olarak ödendiğinde de aşağıdaki kayıt yapılmalıdır.

Şubat 2008

335 PERSONELE BORÇLAR	2.638,74
- İşçi (X)	
100 KASA	2.638,74
İşgörene aylık net ücreti ile asgari geçim indirimi tutarının nakit olarak ödenmesi	

Asgari geçim indiriminin yıllık tutarı, her ücretli için asgari ücret üzerinden hesaplanan yıllık vergi tutarını aşamayacak ve yılı içerisinde asgari ücret tutarında meydana gelen değişiklikler, asgari geçim indirimi uygulamasında dikkate alınmayacaktır. Buna göre, 2014 yılına ilişkin asgari ücretin brüt tutarının 1.071,50-TL ve sigorta primi ve işsizlik sigorta fonu kesintisi toplamının $(1.071,50-TL * 0,15) = 160,72-TL$ olduğu göz önüne alındığında, söz konusu yıla ilişkin asgari ücret matrahı $(1071,50-TL - 160,73-TL) = 910,78-TL$, asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi ise $(910,78-TL * 0,15) = 136,55-TL$ olacaktır. Dolayısıyla ücretlinin 20 çocuğu olsa bile gelir vergisi üzerinden yapabileceği asgari geçim indirimi 2014 yılı için en fazla 136,55-TL olacaktır. Söz konusu tutara asgari geçim indirimi oranının

%85 olarak uygulanması durumunda ulaşılabilmektedir. Bu orana da ücretlinin eşinin çalışmaması durumunda maksimum 4 çocuk; ücretlinin eşinin çalışması durumunda ise maksimum 6 çocuk dikkate alınarak ulaşılabilecektir. Sonuç olarak ücretlinin eş ve çocuk durumuna göre hesaplanan asgari geçim indirimi oranı %85'i geçse dahi hesaplamada dikkate alınabilecek en yüksek oran bu oran olduğundan, fazlası dikkate alınmayacaktır.

Değinishmesi gereken başka bir hususta izleyen aylara ilişkin olarak peşin ödenen ücretlere ilişkin asgari geçim indirimi uygulamasının nasıl olacağıdır. Peşin olarak ödenen ücretler, asgari geçim indirimi uygulaması yönünden, nakden veya hesaben ödemenin yapıldığı dönemin geliri sayılacaktır. Örneğin 01.01.2014 tarihinden önceki dönemde ücretlerin peşin olarak ödenmesi nedeniyle, bu tarihten sonraki döneme isabet eden ücret gelirleri, tahakkuk esasının geçerliliği nedeniyle, 01.01.2014 tarihinden önce elde edilmiş sayıldığından söz konusu ücretler için asgari geçim indirimi uygulanamayacaktır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesine 01.01.2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere eklenen fıkra ile ücretlerin vergilendirilmesinde asgari geçim indirimi uygulandıktan sonra varsa teşvik amaçlı diğer indirim ve istisnaların dikkate alınacağı hususu hüküm altına alınarak çalışanlar lehine asgari ücret tutarının tamamı kadar bir vergi avantajı sağlanmıştır.¹⁰

5- YILLIK BEYANNAME ile BEYAN EDİLEN ÜCRETLERDE ASGARI GEÇİM İNDİRİMİ UYGULAMASI

Gelir Vergisi Kanunu'nun 95. maddesinde aşağıda yazılı ücretlerde vergi tevkif usulünün cari olmayacağı;bu ücret gelirlerinin yıllık beyanname ile beyan edileceği hüküm altına alınmıştır:

1. Ücretlerini yabancı bir memleketteki işverenden doğrudan doğruya alan hizmet erbabı
2. 16'ncı maddede yazılı istisnadan faydalanmayan yabancı elçilik ve konsolosluk memur ve hizmetlileri;
3. Maliye Bakanlığı'nca yıllık beyanname ile bildirilmesinde zaruret görülen ödemeler

Ücretlerini yıllık beyanname ile beyan etmek zorunda olan ücretliler, gerçek usulde ücret geliri elde ettikleri için asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanabileceklerdir. Buna göre Gelir Vergisi Kanununun 95. maddesi gereği ücretlerinden vergi kesintisi yapılmayan ve bu nedenle ücretlerini yıllık beyanname ile beyan etmek zorunda olan ücretliler, yıllık beyanname hesaplanan gelir vergisinin ücret gelirlerine isabet eden tutarından asgari geçim indirimini mahsup edeceklerdir. Ücret gelirinin 12 ay süre ile elde edilmesi durumunda, hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilecek asgari geçim indirimi tutarı yıllık olarak hesaplanan tutar olacaktır. Ancak, yıllık beyanname ile beyan edilecek ücret gelirinin yıl içinde kıst dönem halinde elde edilmesi durumunda, kıst aylar tam sayılmak suretiyle, gelirin elde edildiği aylar dikkate alınarak asgari geçim indirimi tutarı hesaplanacaktır.

Örnek:

Yabancı bir ülke konsolosluğunda çalışan ve ücret istisnasından yararlanmayan Türk uyruklu bir hizmet erbabı 2013 yılında toplam 46.000,00-TL ücret geliri elde etmiştir. Bu mükellef aynı zamanda brüt 20.000,00-TL(%20 oranında tevkif suretiyle vergilendirilmiş.) işyeri kira geliri elde etmiştir. Kira geliri ile ilgili yapılan gider toplamı 4.000,00-TL'dir.Gayrimenkul Sermaye İradında gerçek gider usulü

¹⁰ TAN Mustafa ve ERDEM Tahir, "Türkiye'de AR-GE Teşvikleri", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2010-17,S.91-93

seçilmiştir. Ücretli 2.000,00-TL sağlık harcaması yapmıştır. Sağlık harcaması Türkiye’de yapılmış ve kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan tüzel kişiden alınmış belge ile tevsike edilmiştir. Hizmet erbabının eşi çalışmamakta ve dört çocuğu bulunmaktadır. Hizmet erbabının bu gelirleri için 2014 yılının Mart ayında vereceği yıllık beyannameye asgari geçim indirimi aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır.

Asgari Ücretlinin Yıllık Brüt Tutarı(978,60 x 12)	11.743,20- TL
Mükellefin Asgari Geçim İndirim Tutarı	0,85
Mükellefin kendisi için %50	
Mükellefin eşi için %10	
Mükellefin Çocukları için %25 ¹¹	
Asgari Geçim İndirimine Esas Tutar(11.743,20 x 0,85)	9.981,72
Asgari Geçim İndirimi Yıllık Tutarı (9.981,72 x 0,15)	1.497,26

Yabancı bir ülke konsolosluğunda çalışan ve ücret istisnasından yararlanmayan Türk uyruklu bir hizmet erbabı Gelir Vergisi Kanunu’nun 95. maddesi gereğince elde ettiği ücret gelirini yıllık beyanname ile beyan edecektir. Gayrimenkul sermaye iradında gerçek gider usulü seçildiği için 20.000,00TL tevkif suretiyle vergilendirilmiş iş yeri kira gelirinin beyannameye dahil edilip edilmeyeceği GVK 86/1-c bendi doğrultusunda belirlenecektir. Buna göre vergiye tabi gelir toplamı 46.000,00+20.000,00=66.000,00-TL olup, 103’üncü maddede yazılı tarifenin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı aştığı için beyan edilecektir. Kira geliri için yapılan 4.000,00-TL giderin düşülmesi sonucu beyan edilecek safi irat 16.000,00-TL olacaktır. Yapılan sağlık harcaması Türkiye’de yapılmış ve kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan tüzel kişiden alınmış belge ile tevsike edildiği için 89. madde kapsamında indirim yapılacaktır. Buna göre mükellefin gelir vergisi beyannamesi aşağıda gösterilen şekilde olacaktır:

Gelir Vergisi Beyannamesi	
Ücretler	46.000,00
Gayrimenkul Sermaye İradı	16.000,00
Toplam	62.000,00
Kar	62.000,00
Eğitim ve Sağlık Harcaması	2.000,00
Vergiye Tabi Gelir(Matrah)	60.000,00
Hesaplanan Gelir Vergisi	13.845,00
Kesinti Yoluyla Ödenen Vergiler	4.000,00
Asgari Geçim İndirimi	1.497,26
Ödenmesi Gereken Gelir Vergisi	8.347,74

¹¹ İlk iki çocuk için ayrı ayrı %7,5;diğer çocuklar için %5 olduğundan toplam %25’tir.

- Beyan edilen gelirin hem ücret hemde ücret dışı gelir olması nedeniyle 75 Seri No.lu Gelir Vergisi Sirkülerinde yapılan açıklamalar dikkate alınarak hesaplamalar yapılmıştır.

Ücretlerini yabancı bir memleketteki işverenden doğrudan doğruya alan hizmet erbabı, ücret gelirlerini yıllık beyanname ile beyan edecek ve dolayısıyla asgari geçim indiriminden yararlanacak iken; elde edilen bu ücret Gelir Vergisi Kanunu'nun 23. maddesinin 14. bendi kapsamında, kanuni ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan dar mükellefiyete tabi işverenlerden, işverenin Türkiye dışında elde ettiği kazançları üzerinden döviz olarak ödeniyor ise; söz konusu ücret gelir vergisinden istisna edildiğinden, bu kapsamdaki ücret gelirleri için yıllık beyanname verilmeyecek ve dolayısıyla asgari geçim indiriminden yararlanılamayacaktır.

Ücretlerinden yıllık beyanname ile beyan etmek zorunda olan ve asgari geçim indiriminden faydalanmak isteyen ücretliler, gelir vergisi beyannamelerini bağlı oldukları vergi dairesine verecekler ve "Aile Durumu Bildirimi"ni doldurarak yıllık beyannameye ekleyeceklerdir.

6- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ UYGULAMASIYLA İLGİLİ OLARAK İŞVERENLERCE YAPILMASI GEREKEN İŞLEMLER

İşverenler hizmet erbabına asgari geçim indirimi uygulayabilmeleri için mutlaka hizmet erbabı tarafından düzenlenen "Aile Durumu Bildirimi"ni almaları gerekmektedir. Asgari geçim indirimi uygulaması ücretliye yapılan ücret yardımı olmayıp, ücretlinin hesaplanan gelir vergisi üzerinden yapılan vergi indirimi olduğu için işverenler verilen mevcut bilgilere göre hesapladığı yıllık asgari geçim indirimi tutarının her aya isabet eden kısmını hizmet erbabına ödemek zorundadır. İşverenler yapacakları asgari geçim indirimi ödemesine ek olarak çalıştırdıkları ücretliler için her aya ilişkin hesapladıkları asgari geçim indirimi tutarının gösterildiği bordroyu her yılın Ocak ayında düzenleyeceklerdir. Bu bordroda her bir ücretlinin yararlanacağı asgari geçim indirimi ayrı ayrı hesaplanarak ilgili aya ait sütunda gösterilecektir. Yıl içerisinde meydana gelen değişiklikler için ayrı bir bordro düzenlenebileceği gibi değişiklikler aynı bordro üzerinde de gösterilebilecektir. Bordro işveren nezdinde muhafaza edilecek olup, istendiği takdirde yetkililere ibraz edilecektir.

Ücretliye yansıtılacak tutar ücret ödemesinin yapıldığı dönemde ücret bordrosunda açılan "Asgari Geçim İndirimi" satırında gösterilecek ve bu tutar işverenler tarafından ilgili aya ilişkin verilecek muhtasar beyannameye tevkif suretiyle kesilen vergiler toplamından mahsup edilerek kalan tevkifat tutarı ödenecektir. Mahsup edilecek asgari geçim indirimi tutarı, ücretlinin o aydaki ücretinden kesilen gelir vergisinden fazla olamayacaktır. Mahsup tutarının gelir vergisi kesintisini aşması halinde ise aşan kısım için herhangi bir iade uygulaması yapılmayacaktır. Aylık veya üç aylık Muhtasar Beyanname veren işverenler her bir ücretli için ilgili aylarda ücretlilere ödemiş oldukları asgari geçim indirimi tutarları toplamını ilgili ayda verecekleri muhtasar beyannameye sadece ücretler üzerinden tevkif suretiyle kesilen vergiler toplamından değil; diğer tevkifatlar da dahil olmak üzere beyannameye yer alan tevkif yoluyla kesilen vergiler toplamından mahsup edeceklerdir. Muhtasar beyanname üzerinde asgari geçim indirimi tutarının mahsup edilebilmesi için, söz konusu tutarın mutlak suretle ücretlilere ödemiş olması gerekmektedir. İşverenlerin asgari geçim indirim tutarını bir takım nedenler öne sürerek (örneğin ücretli ile net tutar üzerinden anlaşmış olduğunu iddia etmesi gibi) ücretliye ödememesi durumunda, muhtasar beyannameye indirim konusu yapamazlar. Aksi takdirde işveren muhtasar beyannameye ücretliye ödemediği bir tutarı mahsup etmiş olacağından, vergi zıyanına sebebiyet vermiş olacaktır.

Gelir Vergisi Kanununun 100'üncü maddesine göre muhtasar beyanname vermek zorunda olmayan işverenler (genel bütçeye dahil olan daireler), yaptıkları gelir vergisi tevkifatı için, her yılın Ocak ayında düzenleyecekleri asgari geçim indirimine ait bordroda, her aya ilişkin ücretliler için hesaplayacakları asgari geçim indirimi tutarını göstereceklerdir. Bu daireler, hak kazanılan asgari geçim indirimi tutarını, çalışanlarına ödeyecekleri ücretler üzerinden tevkif edecekleri vergiden mahsup edecekler, böylece de ücretlilere, mahsup edilen vergi tutarı kadar ödeme yapılmış olacaktır.

İşveren ve çalışan arasındaki iş akdinin veya hizmet sözleşmesinin devam etmesi koşuluyla, çalışmayı geçici olarak durduran veya imkansız hale getiren hallerde dahi işverenler asgari geçim indirimi ile ilgili ifade edilen yükümlülüklerini yerine getireceklerdir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinde yer alan kanuni düzenleme ücretliler için yapılmış vergi indirimi olduğu için asgari geçim indirimi tutarı üzerinde iş verenlerin tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle ücretliler hak kazandıkları halde alamadıkları asgari geçim indirimi tutarlarını işvereninden 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre talep edebilirler. Bununla birlikte her işveren, sadece ücretlinin kendi bünyesinde çalıştığı dönemlerdeki asgari geçim indirimi tutarını ödemekle yükümlü olduğundan; eski işverenden alınamayan asgari geçim indirimi tutarının yeni işverenden talep edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle ücretlinin eski işvereninden alamadığı tutarı yasal yollardan eski işvereninden talep etmesi gerekir.

7- SONUÇ

Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 121. maddesinde düzenlenen ücretlerde vergi indirimi uygulaması yerine getirilen ve makalemizde tüm yönleriyle ortaya konulmaya çalışılan asgari geçim indirimi uygulaması ile gerçek usulde ücret geliri elde eden hizmet erbabına kanunen belirlenmiş ölçülere göre hesaplanan vergi indirim tutarını ödeyecekleri gelir vergisinden mahsup imkanı sağlanmıştır. Söz konusu uygulama ayırma ilkesinin bir yansıması olup, emeğin gelirin sermayeden elde edilen gelire oranla daha fazla korunması düşüncesini taşımaktadır. Bununla birlikte OECD ve bir çok gelişmiş ülkede kullanılan bu uygulama yalnızca ücret gelirlerini değil, diğer bütün gelirleri kapsamaktadır. Doğru olan uygulamada budur. Bu nedenle asgari geçim indirimi uygulamasının bütün vergi gelirlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 4721 Sayılı Medeni Kanun, 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ,193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu,6183 Sayılı Kanun
- 265 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği
- Beyanname Düzenleme Rehberi,Vergi Müfettişleri Derneği,2013
- Beyanname Düzenleme Klavuzu,Hesap Uzmanları Derneği,2011
- Doç.Dr. AKAY Hüseyin "Asgari Geçim İndirimi ve Ücret Muhasebesine Etkisi" Vergi Dünyası Ocak 2008 Sayı : (317)
- KURT Resul, "Vergi ve Sosyal Güvenlik Mevzuatında Ücret,Tazminat,Harcırah ve Diğer Ödemeler" TÜRMÖB Yayınları,2011

- ÖZBALCI Yılmaz, "Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları", Oluş Yayıncılık, 2010
- TAN Mustafa ve ERDEM Tahir, "Türkiye'de AR-GE Teşvikleri", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2010-17, İstanbul 2010 ,S.91-93
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-I", *E-Yaklaşım*, 2011, Mayıs 2011, Sayı:(221)
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-II", *E-Yaklaşım*, 2011, Temmuz 2011, Sayı:(223)
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-III", *E-Yaklaşım*, 2011, Ağustos 2011, Sayı:(224)
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-IV", *E-Yaklaşım*, 2011, Eylül 2011, Sayı:(225)
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-V", *E-Yaklaşım*, 2011, Ekim 2011, Sayı:(226)
- TÜRKAY İmdat, "Soru ve Cevaplarla Asgari Geçim İndirimi Uygulaması-VI", *E-Yaklaşım*, 2011, Kasım 2011, Sayı:(227)
- Yrd. Doç. Dr. ATEŞ Leyla "Bir Başka Açıdan Asgari Geçim İndirimi" Vergi Sorunları, Ocak 2008, Sayı: (232)